

Dora Maar a Catalunya

L'Arxiu Nacional exposa les imatges desconegudes que va fer la fotògrafa a Barcelona i a Tossa el 1933

La Generalitat les va comprar l'any passat en una subhasta a París

Robert Capa i Agustí Centelles no són els únics grans fotògrafs amb maletes perdudes recuperades temps després. Dora Maar (París, 1907-1997) es va sumar a la llista l'any passat. Una enigmàtica capsa trobada per atzar que va sortir a subhasta a París contenia el reportatge inèdit que va fer a Catalunya el 1933. El Departament de Cultura va comprar una part important de les imatges, 35, tiratges moderns amb els seus corresponents negatius, per 32.500 euros. Un tresor de l'estada que va fer la creadora a Barcelona i a Tossa de Mar –tres anys abans que s'enamorés de Picasso– i que ara s'exposa a l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), on es preserva, amb el comissariat de la historiadora de l'art Victoria Combalía.

Combalía va ser qui va desenterrar els records de Maar en terres catalanes quan la va entrevistar el 1994. La fotògrafa, que havia estat un dels puntals del surrealisme, no rebia ningú perquè sols li preguntaven per les desgràcies de la seva relació amb Picasso, que la va abandonar el 1943. Amb l'experta barcelonina, es va obrir en veure que l'interès era conèixer la seva pròpia carrera artística, oblidada per tothom. Que a més hagués tingut una etapa catalana va emocionar Combalía, que el 2013 va publicar una biografia pionera al món.

Quan Maar va morir, el seu llegat va ser venut i dispersat, inclosa la col·lecció de picassos que posseïa i el famós reportatge que va fer del procés de creació del Guernica. Llavors van aparèixer algunes, poques, impressions d'època (vintages) del viatge a Catalunya. Combalía va pressionar les institucions d'aquí perquè les adquirissin. No li van fer cas. Ella mateixa en va comprar una dotzena, que s'han incorporat a l'exposició de l'ANC. Són diferents (excepte una) del conjunt que es va subhastar l'any passat, de manera que ara es té una visió més completa del treball que Maar va fer al nostre país. I especialment de la visita a Tossa. “Quan vaig parlar amb ella, em va dir que no en conservava imatges perquè se li havien velat. No va ser així! Era desordenada i, al final de la seva vida, deixada”, explica Combalía.

“Vaig anar a Barcelona el 1934 o abans. Els diaris a vegades ens demanaven reportatges sobre països, però en aquest cas precis vaig fer les fotografies per a mi”, va confessar a l'estudiosa, que va gravar la conversa. La fotògrafa va venir sola, el setembre del 1933, una data que l'experta va poder afinar després fent recerca. A Barcelona es va allotjar a l'hotel Oriente de la Rambla, i a Tossa, en una pensió. Parlava castellà perquè s'havia criat a l'Argentina. “A la capital catalana va fer algunes de les seves millors fotografies de carrer, molt diferents de les de París i Londres. Aquí es va trobar amb un esclat de vida insòlit per a ella. El mercat de la Boqueria va ser el seu espai preferit. Les venedores posaven rient. No hi ha més fotografies de Maar amb gent rient!”, exclama la comissària.

“El que més la va atraure va ser la gent i, sobretot, la més humil del Raval.” La seva crònica visual està protagonitzada per captaires, mares amb fills en condicions d'extrema pobresa, nens deambulants sols i deseparats pels carrerons, prostitutes i proxenetes, un personatge tan popular com la Monyos... “I un tema afí a l'estètica surrealista, els cecs.” A la Rambla va fotografiar passejants de totes les classes socials. També es va escapar del centre històric. De nou, la seva càmera es va fixar en els marginats de les barraques del Somorrostro. “Va parar poca atenció als monuments, exceptuant els de Gaudí.” Això també ho va xuclar dels surrealistes, els primers que van admirar l'avantguarda del genial arquitecte.

Maar es va desplaçar després a Tossa. Com va revelar a Combalía, el crític d'art Georges Charensol li havia parlat de Sant Feliu de Guíxols, però ella va triar aquest altre poblet de la Costa Brava sabedora que des dels anys vint era un refugi d'artistes europeus, com Marc Chagall, que va batejar-lo com "el paradís blau". A Charensol precisament se'l va trobar a la platja Gran de Tossa, acompanyat del pintor txec Georges Kars, de l'aventurer i escriptor francès Henry de Montfreid i del pintor català Pere Creixams. I els va fotografiar tots junts, amb banyador. La imatge es va publicar a la revista parisenca *Beaux Arts* la tardor d'aquell 1933. En el lot de l'ANC, hi ha una altra versió en què només surten Charensol i Kars.

A Tossa, Maar va estampar la seva mirada humana en instantànies que documenten la feina dels pescadors recollint les xarxes i de les dones adobant-les. També va captar vistes del poble amb les seves muralles. "Descobrim que aleshores el premonitori de la Vila Vella estava pelat, no tenia vegetació", indica Combalía. I si a Barcelona es va extasiar amb la Sagrada Família i el Park Güell de Gaudí, allà va descobrir l'estrafolari Xalet Montseny, que anys més tard seria enderrocat per a la urbanització de s'Agaró.

El Departament de Cultura té l'esperança de poder engrandir encara més el testimoni gràfic de l'aventura catalana de Dora Maar. En la subhasta de l'any passat se li van escapar algunes imatges (una quinzena). Farà seguiment al mercat de tot el que pugui circular, sigui aquest o un altre material, qui sap si també desconegut, de l'estada. El repte és algun dia tenir la col·lecció sencera. Seria un puntàs.

Publicat a:

-El Punt Avui. Nacional 10-06-2023, Pàgina 10

Font del document: <http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2299730-dora-maar-a-catalunya.html>